

Justyna Rogowska

**Rozprawa doktorska pt. „NOWE TECHNOLOGIE W DOŚWIADCZENIACH OSÓB
NIEWIDOMYCH. PERSPEKTYWA PEDAGOGICZNA”**

Streszczenie

Tematem niniejszej pracy doktorskiej są „*Nowe technologie w doświadczeniach osób niewidomych. Perspektywa pedagogiczna*”. Celem przeprowadzonych badań była rekonstrukcja doświadczeń osób niewidomych związanych z użytkowaniem nowoczesnych technologii z perspektywy pedagogicznej. Cel ten starałam się osiągnąć poprzez przeprowadzenie trzynastu wywiadów z osobami badanymi, które są osobami niewidomymi. Wszyscy uczestnicy, którzy wzięli udział w badaniu, to bardzo dobrze zrehabilitowane osoby. Każda z tych osób posiada ogromną wiedzę i indywidualne doświadczenia w zakresie uczestniczenia nowoczesnych technologii w ich codziennym życiu.

W zrealizowanych przeze mnie badaniach sformułowałam następujący główne pytanie badawcze: *Jakie są doświadczenia osób niewidomych związane z użytkowaniem nowoczesnych technologii z perspektywy pedagogicznej?* Aby udzielić na nie wyczerpującej odpowiedzi, w dalszym kroku postawiłam następujące pytania szczegółowe:

1. Jakie znaczenia nadawane są nowym technologiom w codziennym życiu osoby niewidomej?
2. W jaki sposób nowoczesne technologie są obecne w procesie kształtowania się podmiotowości osoby niewidomej?
3. Jak nowoczesne technologie wpływają na autonomię osoby niewidomej?
4. W jaki sposób nowoczesne technologie uczestniczą w życiu codziennym osoby niewidomej?
5. Jaki jest wpływ nowoczesnych technologii na przebieg procesu edukacyjnego osoby niewidomej?
6. W jaki sposób nowoczesne technologie są obecne w życiu zawodowym osoby niewidomej?

Analiza wielowątkowych narracji osób badanych pozwoliła mi na ukazanie drogi, którą te osoby przeszły w przezwyciężaniu trudności związanych z towarzyszącą im dysfunkcją wzroku. Ich zmagania „ku emancypacji i autonomii” nie zawsze były prostym i łatwym procesem.

Grupa osób, które wzięły udział w badaniu jest zróżnicowana pod względem wieku. Najmłodsza uczestniczka, która wzięła udział w badaniu ma 29 lat, a najstarsza 85. To zróżnicowanie wiekowe pozwoliło mi na bardziej szczegółowe uchwycenie odmiennych doświadczeń, które reprezentowały osoby badane. Jest to tym bardziej istotne, że większość z badanych osób podejmowało edukację i aktywność zawodową przed okresem transformacji ustrojowej w Polsce. Można zatem przypuszczać, iż ich próg wejścia w dorosłe, autonomiczne życie był znacznie trudniejszy od osób nieco młodszych, które wychowywały się w duchu integracji i inkluzji społecznej.

Podczas przeprowadzonego badania, wszyscy narratorzy opowiadali o swoim życiu, od samego początku, aż do teraz. Narracje obejmowały okres dzieciństwa, czas spędzony w szkole, przeżycia z okresu adolescencji, aż do okresu dojrzałości. W zależności od konkretnej biografii, w opowiadaniach wylaniały się różne wątki, część z nich była bardziej skoncentrowana na etapie edukacyjnym badanych, inne narracje były zogniskowane na kwestiach związanych z utratą wzroku i podejmowanymi w związku z tym działaniami rehabilitacyjnymi. Wyodrębnić można także takie narracje, które skupiały się na wątkach pracy zawodowej i aktywności społecznej, nie zabrakło także opowieści o rodzinie oraz roli bliskich w procesie usamodzielniania się. Wszystkie z osób badanych oprócz życia rodzinnego i pracy zawodowej miały rozliczne dodatkowe zainteresowania. Przeważającą formą spędzania czasu wolnego były czytanie książek, słuchanie muzyki, aktywność fizyczna i sportowa.

Struktura niniejszego projektu badawczego obejmuje sześć rozdziałów. Pierwszy rozdział jest poświęcony prezentacji definicji teoretycznych poruszających tematykę modeli niepełnosprawności, definiowania niepełnosprawności oraz omówienia zagadnień dotyczących polskiego orzecznictwa.

W drugim rozdziale zostały poruszone zagadnienia związane z definiowaniem i funkcjonowaniem osób z dysfunkcją wzroku. W tym też rozdziale scharakteryzowałam podstawowe zaburzenia i trudności w procesie poznawczym wynikające z braku wzroku lub znacznego jego zaburzenia. W drugim rozdziale podjęłam się także omówienia zagadnień

związanych z zachowaniami społecznymi i konsekwencjami emocjonalnymi wynikającymi z dysfunkcji narządu wzroku.

Rozdział trzeci jest skoncentrowany wokół pojęć autonomii osób niewidomych i słabowidzących. W tym rozdziale omówiłam zagadnienia odnoszące się do uzyskiwania autonomii w życiu codziennym przez te osoby w skutek dążenia do samodzielności oraz nabywania umiejętności samoobsługi i orientacji przestrzennej. W rozdziale trzecim podjęłam także rozważania nad zagadnieniami odnoszącymi się do dążenia do aktywności zawodowej oraz wzajemnego wspierania się osób z niepełnosprawnością wzroku.

Rozdział czwarty jest poświęcony zagadnieniom poruszającym tematykę pedagogicznego i społeczno-kulturowego kontekstu roli nowoczesnych technologii. W tym rozdziale omawiam kwestie dotyczące nowych mediów i funkcjonowania poznawczo-funkcjonalno-społecznego osób niewidomych, roli technologii informacyjno-komunikacyjnych w życiu osób z dysfunkcją wzroku oraz technologii cyfrowych wspierających osoby niewidome w codziennym funkcjonowaniu.

W rozdziale piątym zawarłam zagadnienia związane z obroną perspektywą metodologiczną w trakcie realizowanych przeze mnie badań. Omówiłam cel i uzasadnienie przedmiotu badań, postawione pytania badawcze, strategię badań jakościowych, założenia metody biograficznej, przebieg wywiadu narracyjnego, charakterystykę i dobór badanych, proces prowadzenia wywiadu według Fritza Schutze oraz zagadnienia odnoszące się do refleksyjności badań.

Rozdział szósty jest poświęcony prezentacji analizy i interpretacji z przeprowadzonych badań. Całość pracy zamykają wnioski, rekomendacje, wskazane ograniczenia dla przyjętej metody badań i sugerowane kierunki dalszych badań w zaprezentowanej tematyce.

Summary

The topic of the dissertation is *'New technologies in the experience of blind people. Pedagogical perspective.'* The research aimed to reconstruct the experiences of blind people in the context of the influence of the new technologies on their autonomy achieving. I tried to achieve this goal by conducting thirteen biographical interviews with the subjects who are blind.

All participants who took part in the study were very well rehabilitated people. Each of them has extensive knowledge and individual experience in incorporating new technologies in their everyday lives.

In my research, I formulated the following main research question: *What are the experiences of blind people in the context of the participation of new technologies in achieving autonomy?* In order to provide a detailed answer, in the next step, I asked the following detailed questions:

1. What are the meanings of new technologies in everyday life of a blind person?
2. How are new technologies present in the process of obtaining the subjectivity of a blind person?
3. How do new technologies affect the autonomy of a blind person?
4. How do new technologies contribute to the everyday life of a blind person?
5. What is the influence of new technologies on the educational process of a blind person?
6. How are new technologies present in the daily life of a blind person?

The analysis of the multi-threaded narratives of research participants allowed me to show the path that these people have followed in overcoming the difficulties associated with the accompanying dysfunction. Their struggle 'towards emancipation and autonomy' has not always been a simple and easy process.

The group of people who took part in the study is diverse in terms of age. The youngest participant who took part in the study is 29 years old, and the oldest is 85. This age diversity allowed me to capture in more detail the different experiences that the respondents represented. It is all the more important as most of the respondents undertook education and professional activity before the period of the political transformation in Poland. Therefore, it can be assumed that their threshold

of entering adult, autonomous life was much more difficult than that of slightly younger people who grew up in the spirit of integration and social inclusion.

In the course of the research, all the narrators have talked about their lives from the very beginning until now. The narratives covered childhood, time at school, and experiences from adolescence to maturity. Depending on the specific biography, various themes emerged in the stories; some of them were more focused on the educational stage of the respondents, and other narratives focused on issues related to vision loss and rehabilitation activities undertaken in connection with it. We can also distinguish narratives that focused on the threads of professional work and social activity; there were also stories about the family and the role of relatives in the process of becoming independent. All of the respondents, apart from family life and professional work, had various additional interests. The predominant forms of spending free time were reading books, listening to music, physical activity, and sports.

This research project is structured into six chapters. The first chapter is devoted to the presentation of theoretical definitions concerning the subject of disability models, defining disability, and discussing issues related to Polish jurisprudence.

The second chapter deals with the issues related to the definition and functioning of visually impaired people. In this chapter, I have characterized the basic disorders and difficulties in the cognitive process resulting from the lack of vision or its significant disturbance. In the second chapter, I also discussed issues related to social behavior and emotional consequences resulting from visual impairment.

The third chapter focuses on the notions of autonomy of the blind and partially sighted. In this chapter, I have discussed the issues related to achieving autonomy in everyday life by these people as a result of striving for independence, as well as acquiring self-service skills and spatial orientation. In the third chapter, I also considered issues relating to the pursuit of professional activity and mutual support of people with visual disabilities.

The fourth chapter is devoted to issues relating to the pedagogical and socio-cultural context of the role of new technologies. In this chapter I discuss issues related to new media and the cognitive, functional and social functioning of blind people, the role of information and communication

technologies in the lives of visually impaired people, and digital technologies supporting blind people in their daily activities.

In chapter five, I included issues related to the chosen methodological perspective in the course of my research. I discussed the purpose and justification of the research subject, the research questions posed, the strategy of qualitative research, the assumptions of the biographical method, the course of the narrative interview, the characteristics and selection of the respondents, the interview process according to Fritz Schutze, and issues relating to the reflectivity of research.

The sixth chapter is devoted to the presentation of the analysis and interpretation of the conducted research. The whole work is closed with conclusions, recommendations, indicated limitations for the adopted research method and suggested directions for further research on the subject matter presented.